

Faludi Gábor*

A paródia a szerzői jogban

1. Bevezetés

Az ünnepelthez 35 éves kollegiális kapcsolat fűz. E kapcsolat értelemszerűen gyakori beszélgetésekkel járt, amíg mindketten főállásban tanítottunk az ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszékén. Amióta az ünnepelt közfeladatokat tölt be, a beszélgetések ritkultak, de a közeli szakmai, kollegiális kapcsolat fennmaradt. Lenkovics Barna közfeladatai elválaszthatatlanok az emberi jogok érvényesítésétől, értelmezésétől. Ez magától értetődő a korábbi ombudsmani tisztség esetében, és az alkotmánybírói feladatok sem választhatók el az embert megillető alapjogok folyamatos értékelésétől és más alkotmányosan védett jogokkal való találkozásának/ütközésének minősítésétől. Ha áttekintjük azokat az ügyeket, amelyeknek az ünnepelt volt az előadó alkotmánybírája,¹ látható, hogy ezek többsége is az Alkotmányban (ma az Alaptörvényben) védett emberi jogok gyakorlását érinti.

A paródia szerzői jogi megítélése olyan tárgykör lehet, amely remélhetőleg kiváltja az ünnepelt érdeklődését, és a téma az ünnepelt munkásságával a paródiakészítés és -felhasználás kapcsán ütköző emberi jogok révén összevág.

A témaválasztást az is ösztönözte, hogy a közelmúltban az Európai Bíróság először hozott előzetes döntést szerzői jogi paródia ügyben² – alább kifejtsük, hogy a határozatot miért tartjuk részben tévesnek –, az Egyesült Királyságban pedig 2014-ben hatályba lépett a paródiát nevesített, azonban mégis az álta-

---

* Egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

¹ [http://www.mkab.hu/hatarozat-kereso?OpenAgent=&kereses=1&hatarozat_sorszam=&hatarozat_evszam=&ugyszam_sorszam=&ugyszam_evszam=&kelte=&rendelkezo_r esz=&indoklas=&velemenyek=&alkotmanybiro=Lenkovics+Barnab%C3%A1s+Dr.&in ditvanyozo_tipusa=&eljaras_tipusa=&ugyallapot=&alkotpanasz_ugyall=&jogszabaly=&lennyeg=&feltetel1=2&targymutato\[\]=&feltetel2=2&alkotmany_hivatkozas_import\[\]=& befejezes_tipusa=](http://www.mkab.hu/hatarozat-kereso?OpenAgent=&kereses=1&hatarozat_sorszam=&hatarozat_evszam=&ugyszam_sorszam=&ugyszam_evszam=&kelte=&rendelkezo_r esz=&indoklas=&velemenyek=&alkotmanybiro=Lenkovics+Barnab%C3%A1s+Dr.&in ditvanyozo_tipusa=&eljaras_tipusa=&ugyallapot=&alkotpanasz_ugyall=&jogszabaly=&lennyeg=&feltetel1=2&targymutato[]=&feltetel2=2&alkotmany_hivatkozas_import[]=& befejezes_tipusa=), 2015.04.01.

² C-201/13. Johan Deckmyn, a Vrijheidsfonds VZW v Helena Vandersteen, Christiane Vandersteen, Liliana Vandersteen, Isabelle Vandersteen, Rita Dupont, Amoras II CVOH, WPG Uitgevers België (a továbbiakban: Deckmyn ügy), <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd0b18c3a631bf43d09ded9fe3e4627b9c.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPc3j0?text=&docid=157281&pageIndex=0 &doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=41285>, 2015.04.01.

lános „fair dealing”³ keretei közé szorított szabad felhasználásként minősítő szabály.⁴ A kivétel bevezetését tanulmányok sürgették,⁵ illetve azt a kivétel gazdasági hatásának részleges elemzése⁶ (online környezetben zenei videókra nézve) is megalapozta. Ez utóbbi a szerzői jogi paródia általunk ismert leg-részletesebb ismérveit is meghatározta (erre alább kitérünk).

Végül azért is választottuk a paródia témáját, mert a magyar szakirodalomban legjobb tudomásunk szerint eddig csak Mezei Péter tollából született részletes, alapos, tanulságos elemzés az USA fair use szabályáról, és e szabály paródiára való alkalmazásáról,⁷ noha a paródia szabadsága és viszonya a parodizált mű szerzőjének kizárólagos jogához a szerzői jog alapjogi gyökereiből közvetlenül ered,⁸ és több szakirodalmi figyelmet érdemelne.

Az utolsó témaválasztási indok pedig az, hogy a magyar szerzői jogban nincs paródia kivétel, tehát a paródia nevesített szabad felhasználási kivétel híján, hacsak bele nem fér az idézés kivételébe, vagy a téma (ötlet, elv, elgondolás) átvételéből eredő önálló mű létének megállapíthatóságába, tipikus esetben elvileg engedélyköteles átdolgozás lenne. Azonban a hazai bírói gyakorlat átfésülése nem hozott számunkra felszínre olyan esetet, amikor egy, a szerzői jogi paródiának egyébként megfelelő mű elkészítését/felhasználását átdolgozási engedély hiányában szerzői jogi jogsértésnek tekintette volna a bíróság. Az is lehet persze, hogy a bírói gyakorlat eredménytelen tanulmányozásának a fő oka a Mezei Péter fent említett nagyszerű tanulmányába foglalt megállapítás: az üzletszerűen parodizálók inkább kérnek átdolgozási engedélyt, és így a jogvita kockázata nélkül részesülhetnek az átdolgozott mű értékesítésének bevételéből.⁹

A paródiára hivatkozás mint védekezés előfordul viszont személyiségi jogsértési ügyekben és rágalmazási büntető ügyekben is.¹⁰ Ezekben a döntések-

---

³ A szabad felhasználás általános kritériumait összefoglaló, esetről esetre tartalommal kitölthető fogalom, amely például az idézés szabadságát is megalapozza.

⁴ The Copyright and Rights in Performances (Quotation and Parody) Regulations 2014. <http://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2014/9780111116029/contents>, 2015. 04.01.

⁵ A Hargreaves Report. <https://www.gov.uk/government/publications/digital-opportunity-review-of-intellectual-property-and-growth>, valamint a Gowers Review https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228849/0118404830.pdf, 2015.04.01.

⁶ ERICKSON, KRIS – KRETSCHMER, MARTIN – MENDIS, DINUSHA: *Copyright and the Economic Effects of Parody: An Empirical Study of Music Videos on the YouTube Platform and an Assessment of the Regulatory Options Parody and Pastiche. Study III*, 2013, Intellectual Property Office. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/309903/ipresearch-parody-report3-150313.pdf, 2015. 04.01.

⁷ MEZEI PÉTER: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2008. 6. szám, 26–68. <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200812-pdf/02-mezei.pdf>, 2015.04.08.

⁸ Lásd alább az Emberi Jogok Európai Bírósága kapcsolódó gyakorlatát.

⁹ MEZEI: *i. m.* 57.

¹⁰ Hogy csak néhány, felsőbíróság által eldöntött ügyet említsünk: BH 1990. 204., FIT-H-BJ-2012-331. Polgári ügyek: BH 1994. 127. LB-H-PJ-2008-125., FIT-H-PJ-2007-164. SZIT-H-PJ-2008-41.

ben főként a jóhírnévhez fűződő személyiségi jogot kellett összemérni a véleménynyilvánítási jog paródia útján való gyakorlására való hivatkozással. Ha nem valósult meg valótlan tényközlés vagy valós tény hamis színben való feltüntetése, és nem reklámcélú kommunikációról volt szó, amelyben az ismert személy hírnevének kereskedelmi meglovagolását büjtatta az alperes a paródia köntösébe,¹¹ a bíróságok a Ptk. rendelkezései útján, de az Alkotmány (Alaptörvény) felhívásával is a véleményszabadság javára döntöttek. A 90-es évek elején ugyanakkor egy politikusnő ruhátlan testhez montázs útján illesztett képmása engedély nélküli közlése esetén (a közszereplés körén kívüli ábrázolásról volt szó) a Legfelsőbb Bíróság a személyiségi jog javára döntött.¹²

2. Paródia – „szerzői jogi” paródia

Az utolsó témaválasztási szempont átvezet a paródia körülírásához. (Nem érdemes definícióról beszélni, inkább esztétikai, mintsem jogi fogalomról van szó.) A felhozott esetek is mutatják, hogy a paródia nemcsak szerzői jogi kontextusban létezik. Szemben állhat a személyiségi jogokkal körülbástyázott oltalmi érdekekkel is, mikor egy személyt, személy szokásait, megnyilvánulásait, stílusát kívánja a paródia pellengérré állítani. Ekkor nincs olyan szerzői mű vagy más védett teljesítmény, amelynek a felhasználása szóba kerülhetne. Az emberi méltóságban gyökerező személyiségi jogokat kell összevetni a véleményszabadság valós vagy csupán állított gyakorlásával. A szerzői jogi paródiához vezet át a stílusparódia, ha a parodizált stílus szerzői műhöz vagy előadóművészi teljesítményhez kapcsolódik

Az „egyéb” paródiát sokféleképpen lehet elhatárolni a szerzői jogi paródiától, például az elnevezéssel. A viselkedést, szokást, nézetet kritizáló paródia lehet inkább szatíra, a személyt (személyiségjegyet) eltúlozva kifigurázó álta-

---

¹¹ „A paródia mint művészi teljesítmény valóban a véleménynyilvánítás szabadságának körébe tartozik, azonban helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság azt, hogy a perbeli esetben a paródia elsődleges célja nem a szórakoztatás, hanem a felperes személyiségének közismert, felismerhető jegyeit felhasználva az alperes termékeinek reklámozása volt, így az alperesi reklám egyértelműen azt a látszatot keltette, hogy a felperes nevét és hozzájárulását adta a műszaki cikkek népszerűsítéséhez.” FIT-H-PJ-2007-164.

¹² „A felperes arcképe az 1992. február 8-án megjelent lapban jogosulatlanul lett felhasználva (mert az nem a felperes nyilvános közszerepléséről készült, és a felperes a megjelentetéséhez nem járult hozzá), az ábrázolás módja pedig – a ruhátlansága – a felperest női mivoltában, emberi méltóságában is sérti (Ptk. 76. §-a). Ebből következően, ha a fénykép a politikusi megnyilvánulások karikírozásának lenne is tekinthető, az ábrázolás módja miatt a jogsértés ugyancsak fennáll. Ennek megállapítását pedig az a körülmény sem zárja ki, hogy a fényképen ábrázolt nőalak fejrészéhez sajátos fotótechnikával illesztették az idegen női testet.” BH 1994.127.

lában vizuális mű a karikatúra. A közös mindegyik nem szerzői jogi paródia esetében az, hogy „nem szolgai utánzásról” van szó, amelynek megnyilvánulása szerzői mű, amely az utánzott, szerzői jogi védelem alatt nem álló „oltalmi tárgyat” azzal kritizálja, hogy vonásait eltúlozva mutatja be.¹³ Ezzel szemben a szerzői jogi paródia esetén a parodizált oltalmi tárgy mindig a szerzői jog által védett mű vagy teljesítmény,¹⁴ és a parodizáló „teljesítmény” is értelemszerűen csak szerzői mű (előadóművészi teljesítmény) lehet. Szándékosan komikus hatást kíván kelteni, célzatos kritika a parodizált művel szemben, amely a parodizált mű sajátos „utánzataként” az érintett közönség¹⁵ körében objektíve felismerhető. A célzatos kritika a parodizált művel ellentétes, vitatkozó (antithematisch) nézet alkotó formába öntését jelenti.¹⁶ Ez a paródia ismérv két esetben dőlhet meg: ha túl keveset „hoz” a paródia a parodizált műből ahhoz, hogy fel lehessen ismerni, vagy ha túl sokat, és közben, jelentős részben emiatt, elsikkad a kritikai jelleg, és a szolgai utánzó vonás kerül előtérbe, más szóval hiányzik az „utánzás” szerzői műminősége.

Ki kell emelni, hogy a paródia szabadsága vitatott eleme, hogy a paródia közvetlen vagy közvetett jövedelemszerző (röviden: kereskedelmi) céllal keletkezik-e,¹⁷ és ekként használják-e fel. Hangsúlyozható a parodizált mű hírnevének tisztességtelen kihasználása – ez egyfajta erkölcsi, de jogba átírható elem, és ez látható a vizsgált szakirodalomban idézett tanulmányok többségében, de meg is fordítható a gondolat: a paródia hozzá is járulhat a parodizált mű forgalmának fellendüléséhez. Végül az is lehetséges, hogy esetről esetre dönthető csak el az, hogy a kereskedelmi jellegű paródia ezen ismérv okán dől-e meg.¹⁸ A paródia szabadságának e vonása mindenképpen kiemeli a paródiát a szerzői jogi szabad felhasználások közül. Az egyéb szabad felhasználások közös jellemzője legalábbis Európában, hogy jövedelemszerző céljuk nem lehet, ekkor ugyanis elvileg már hátrányosan érinthetik a művek rendes felhasználását.

---

¹³ HESS, GANGOLF: *Urheberrechtsprobleme der Parodie UFITA Schriftenreihe 104*. Baden-Baden, 1993, Nomos Verlagsgesellschaft, 103–104.

¹⁴ A fentebb hivatkozott angol törvény gondosan kitér az előadás és a hangfelvétel paródiájára is, míg a rádió- és televízió műsorok az angol megközelítés szerint művek. Ha a magyar szerzői jogi törvény tartalmazna paródia kivételt, e megkülönböztetésre nem volna szükség, mert a szabad felhasználás szabályai a szomszédos jogi teljesítményekre is kiterjednek. [Sztj. 83. § (2) bek.]

¹⁵ Csak esetenként dönthető el, hogy a parodizált mű felismerhetőségének milyen széles (milyen szűk) közönség körében kell megvalósulnia. Egyébként a felismerhetőség hiánya ellehetetleníti a komikus hatást is.

¹⁶ HESS: *i. m.* 112–128., továbbá BECKER, SÖNKE: *Parodie und Kommerz C. F.* Heidelberg, 2004, Müller Verlag, 5–48.; STUHLERT, SABINE: *Die Behandlung der Parodie im Urheberrecht*. München, 2002, Verlag C. H. Beck, Band 84. 5–111.

¹⁷ BECKER: *i. m.* 6–7. és 46–49.

¹⁸ „An exception will allow creators of new parody-style works to make a cost saving, as they will not necessarily have to identify, seek permission from, or pay royalties to copyright owners whose works form the basis of the new parodies. It will allow use of works for parody for non-commercial purposes (such as education) *but also for commercial purposes*, to the extent that such use is considered »fair«.” A brit jogalkotást megelőző hatástanulmány: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140603093549/http://www.ipo.gov.uk/consult-ia-bis1057.pdf>, 2015.04.28.

Az említett szakirodalmi források Németország szerzői jogára¹⁹ épülnek, amelyben ugyanúgy nincs nevesített paródia kivétel, mint a magyar szerzői jogban. Nem csoda ezért, hogy a magyar jogirodalom – ha tömörebben is – de a német joggal azonosan értelmezi a szerzői jogi paródiát. Kiindulásként kínáljuk az alábbi, az Szjt. nagykommentárjában található tömör fejtegetést.

„A paródia besorolása a más műtől ösztönzött, kiváltott, de önálló egyéni, eredeti művek közé, illetve éppen ellenkezőleg átdolgozásnak minősítése sajátos nehézségekkel jár. A paródia ugyanis szükségképpen jól felismerhetővé teszi a parodizált művet. Hatása az eredeti mű vonásainak új – túlzó – vonásokkal való kiegészítésében, sőt szembeállításában van. A paródia az eredeti művel való tartalmi vagy művészi vitatkozás, ellentét, aminek során az eredetinek közvetve a valótól eltérő tartalmat, formát is tulajdonítanak, és ez váltja ki a komikus hatást. Ennek ellenére egyes parodizáló művek – ha bennük egyrészt az eredeti mű elhalványul és főleg csak az egyéni stílus ismerhető fel, másrészt ezekkel szemben lényeges új egyéni, eredeti vonások kerülnek túlsúlyba – új, független alkotásoknak minősülhetnek. (Például Karinthy Frigyes »Így írtok Ti« paródiái.)

Viszont önmagában a komikus hatás keltése más művének részbeni átvételével – az említett vitatkozó eltúlzás nélkül – nem szabad parodizálás, hanem más művének a saját mű kelendősége fokozásához való felhasználása [...] A »szabad« paródia és az engedélyköteles átdolgozás elhatárolásához elengedhetetlen a paródiaművek egyedi vizsgálata, önmagában a paródia-címke alkalmazása nem dönti el a kérdést.”²⁰

Ha tehát a parodizálás forrása másik szerzői mű, paródiának elsősorban az átdolgozástól ellépő, azt meghaladó, önálló, egyéni-eredeti szerzői művet lehet tekinteni, ha

- jól felismerhetővé teszi a parodizált művet,
- azt túlzó vonásokkal abból a célból ruhazza fel, változtatja meg, hogy
- komikus hatást gyakoroljon, és ezzel
- a parodizált művet kinevetve kritizálja, azaz azzal szemben álló, ellentétes felfogást fejezzen ki.

Az Egyesült Királyságban a paródia kivétel bevezetését alátámasztó gazdasági elemzés²¹ hét jogrendszer tanulmányozása alapján bővebb paródia kritérium rendszert határozott meg azzal a megszorítással, hogy nem mindegyik kritérium fedezhető fel mindegyik jogrendszerben.

E szerint kivételként minősülhető paródiáról akkor lehet beszélni, ha

- a paródia nem kereskedelmi jellegű „közlés”,
- nem fejt ki hátrányos hatást a parodizált mű piacára*, azaz nem jön létre helyettesítő „termék”,
- nem használ fel többet a parodizált műből, mint amennyi indokolt,
- maga is egyéni-eredeti jellegű alkotás,

¹⁹ Német szerzői jogi törvény (a továbbiakban: UrhG). <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/index.html>, 2015.04.10.

²⁰ GYERTYÁNFY PÉTER szerk.: *A szerzői jogi törvény Nagykommentárja – elektronikus változat*. Budapest, 2014, Wolters Kluwer, az Szjt. 29. §-hoz fűzött magyarázat részlete.

²¹ ERICKSON-KRETSCHMER-MENDIS: *i. m.* 22–27.

- humoros vagy kritikai szándékú,
- céltáblája a parodizált mű,
- nem sértheti az eredeti mű szerzője személyiségi jogait,
- a paródiát elfogadják a társadalmi szokások*,
- a paródia elismert forrása a parodizált mű (ez nem azt jelenti, hogy az idézés szabályait kell rá alkalmazni, hanem azt, hogy az érintett közönség fel- és elismeri, hogy a paródia mely műre épül).

Ha alaposabban megnézzük, csak a *-gal megjelölt feltételek térnek el az említett „kontinentális” paródia feltételektől. Ennek egyrészt az az oka, hogy copyright rendszereket vizsgált elsősorban a tanulmány, amelyek lételeme a gazdasági megközelítés (a paródia nem válhat helyettesítő termékké), ami pedig a paródia társadalmi szokásokba befogadását illeti, ezt adottnak vehetjük, hiszen olyan országban, ahol a paródia nem honosodott meg, ott minden bizonnyal a szerzői jogi kérdés sem vetődik fel. Egyébként a gazdasági szempont áttételesen érvényesül minden TRIPS-tagállamban, ahol a TRIPS-megállapodás szerinti háromlépcsős teszt érvényesül: nem vezethető be olyan kivétel, amely káros a mű rendes felhasználására.²²

Összefoglalva: akár a copyright, akár a kontinentális szemléletet nézzük, alkotásként formába öntött sajátos véleményt fejez ki a paródia, amely kapcsolódhat szorosabban is a parodizált műhöz – ekkor vizsgálendő, hogy nem esik-e az engedélyköteles átdolgozás körébe –, és lehet, hogy a parodizált műnek (műveknek) csak a stílusát teszi felismerhetővé, ekkor nincs szerzői jogi relevanciája, mert a stílust önmagában a szerzői jog nem védi.

3. A paródia szerzői jogi megoldásai

E szerkezeti egységben figyelemmel vagyunk olyan jogrendszerre is, amely a paródiát nevesített kivételként nem tartalmazza, és felhozunk példának olyan jogrendszert is, amelyben a paródia nevesített kivétel.

Kézenfekvő, hogy az első csoportban említést tegyünk a magyar jogról is. Hiába is tekintünk vissza régebbi szerzői jogunkra, nincs olyan korszak, amelynek jellemző kommentárja foglalkozott volna a szerzői jogi paródiával. Ebből természetesen értelemszerűen következik, hogy a korábbi szerzői jogi törvényeink sem tartalmaztak paródia kivételt.

Volt azonban az 1969-es szerzői jogi törvénynek egy olyan szabálya, amelyhez hasonló megtalálható a német²³ szerzői jogi törvényben is, amely a szerzői

²² Vö. Szjt. 33. §, TRIPS-megállapodás 13. cikk. https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm0_e.htm, 2015.04.10.

²³ UrhG § 24. Freie Benutzung.

jogi védelem egy olyan kivételt teremt meg, amely lehetővé teszi az engedély nélküli paródiakészítést és felhasználást.

Az 1994-ben hatályon kívül helyezett szabály úgy szólt, hogy „Új, önálló mű alkotásához idegen mű felhasználható; ez a jog azonban nem terjed ki az idegen mű átdolgozására színpad, film, rádió vagy televízió céljára, valamint az azonos műfajban történő átdolgozásra.”²⁴ A régi Szjt. indokolása szerint:

„Idegen mű szabad felhasználásának további esete az, ha valaki egy már nyilvánosságra hozott mű felhasználásával alkotó munka útján új, önálló művet hoz létre. A szerzői jog szabályai tehát nem biztosítanak monopóliumot valamilyen témára, a szerzői jog senkit sem zárhat el attól, hogy egy korábbi mű témáját újból feldolgozza. Ki kell zárni azonban a szabad felhasználásból valamely idegen műnek színpad, film, rádió vagy televízió céljára, valamint az azonos műfajban történő átdolgozását. [...] Az ilyen felhasználás lehet nemcsak át- vagy feldolgozás, hanem az idegen mű bármely egyéb felhasználása is.”

A rendelkezés csak korlátozottan volt használható a paródia szabadságának alátámasztására, hiszen az azonos műfajon belüli felhasználást és a tipikus átdolgozási fajtákat is kizárta a kivétel köréből.

Bírói gyakorlat híján a szakértői gyakorlatban lehetett egy példát találni a korabeli szabály alkalmazására. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) két, azonos híres személyt ábrázoló karikatúrát vetett össze. A felperes azt állította, hogy az alperes az ő karikatúráját felhasználva készítette el a saját karikatúráját. A paródia-védekezés nem került elő az ügyben, és az ominózus szerzői jogi szabály sem, mivel azonos műfajú művekről van szó. Mindazonáltal mind a szakértők, mind a bíróság „paródia” vonalon haladtak, az alperesi mű önálló jellegét állapították meg, és így a szerzői jogsértési keresetet a bíróság elutasította.²⁵ Érdekes, hogy a rendelkezést 1994-ben hatályon kívül helyező törvény indokolása a Berni Uniós Egyezményvel ellentétben állónak találta a valójában a téma (ötlet, idea) szabadságát biztosítani hivatott szabályt, amelynek párja ma is megvan a német jogban.²⁶ Az természetesen igaz, hogy a tartalom (az „idea”) szabadságát nem a szabad felhasználás körében kell kimondani, hanem egy szinttel „feljebb”: a szerzői jogi „expression” védelem nem terjed ki a pusztán tartalom, az „idea” védelmére.

---

(1) Ein selbständiges Werk, das in freier Benutzung des Werkes eines anderen geschaffen worden ist, darf ohne Zustimmung des Urhebers des benutzten Werkes veröffentlicht und verwertet werden.

(2) Absatz 1 gilt nicht für die Benutzung eines Werkes der Musik, durch welche eine Melodie erkennbar dem Werk entnommen und einem neuen Werk zugrunde gelegt wird. http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/_24.html, 2015.04.10.

²⁴ 1969. évi III. törvény 17. § (3) bek.

²⁵ 2.P. 24.680/1969., LENKOVICS BARNABÁS – SZÉKELY LÁSZLÓ szerk.: *Az SZJSZT szakvéleményeinek gyűjteménye*. II. Budapest, 1991, Artisjus – Eötvös Kiadó, 92–94.

²⁶ A javaslat hatályon kívül helyezi az Szjt.-nek a Berni Uniós Egyezményvel ellentétben álló – 17. §-a (3) bekezdésében foglalt – rendelkezését, amely (bizonyos megszorításokkal) a szabad felhasználás körébe utalja a mű átdolgozását. Indokolás az 1994. évi VII. törvényhez (a 19. §-hoz fűzött indokolás).

A hatályos Szjt. alapján is kerültek paródiát érintő esetek az SZJSZT elé. A *Mátrix* film elemeire épülő kereskedelmi kommunikáció (reklámfilm) szerzői jogi megítélése kapcsán az eljáró tanács megállapította:

„Az átdolgozás és a paródia elhatárolása komoly nehézségekbe ütközik. A paródia ugyanis szükségszerűen jól felismerhetővé teszi a parodizált művet. Azonban a parodizáló mű akkor egyéni, eredeti jellegű szerzői alkotás, ha benne egyrészt az eredeti mű elhalványul és főleg csak az egyéni stílusjegyek ismerhetők fel, másrészt ezekkel szemben lényeges új egyéni, eredeti vonások kerülnek túlsúlyba. Az eljáró tanács a reklámfilmekben nem fedezett fel annyi új egyéni, eredeti vonást, hogy azt paródiának lehessen tekinteni. Ezzel szemben, még ha célja is volt a reklámfilmalkotóknak a parodizálás, az akkor is olyan szinten használta fel az eredeti művet, amelyhez mindenképpen a szerzői jogi jogosultak engedélyét kellett volna kérniük. Ezt az álláspontunkat csak megerősíti az a körülmény, hogy a reklámfilm elsődleges célja a kereskedelmi jelleg és nem a paródia útján megfelelő szórakoztató műsorban való szórakoztatás. A felhasználás jellege és módja is fontos abban az elhatárolási kérdésben, hogy átdolgozásról vagy engedélyt nem igénylő paródiáról van-e szó.”²⁷

A Flintstones figurák kereskedelmi célú, adaptált felhasználása körében az eljáró tanács véleménye az volt, hogy

„a Flintstones-figurák és azok környezetének a vizsgált felhasználása nyilvánvalóan nem felelt meg a paródia és a karikatúra alapvető funkciójának és fogalmi elemeinek. Nem arról volt ugyanis szó, hogy stíuselemeket vagy vonásokat eltűzve valamely művet vagy valamely szerző alkotásainak jellegzetes vonásait mutatták volna be az ilyenkor szokásos humoros módon, s ahogy az lenni szokott, jobbra összekacsintó rokonszenvennel, vagy néha az igazi bírálat, illetve a lesújtó kritika szándékával, hanem egyszerűen kereskedelmi célokra használták fel az amúgy is humoros figurákat, a paródiák és a karikatúrák sine qua non alapvető funkcióinak teljes hiányában, pusztán kereskedelmi célból”.²⁸

Az SZJSZT 16/08 sz. ügyben az eljáró tanács a paródia kivétel részletes, külföldi jogra is kitékintő elemzését adta. A felperes hírközlési szolgáltató reklámfilmje versenytársa által történt kifigurázó átdolgozása kapcsán a versenytárs paródia védekezéssel élt. Az eljáró tanács szerint a versenytárs filmje nem elégítette ki a paródia követelményeit.

„A paródia a szellemi vita közismert eszköze, szabadsága a vélemény szabadság alkotmányos védelmének sajátos, a szerzői jog által elismert belső korlátja. A szerzői jogban a paródia olyan sajátos szabad átdolgozás, amelynek egyik sajátossága, hogy a parodizált mű nem halványulhat el teljesen, sőt, szükséges ismérv, hogy arra ráismerhessen az, aki a parodizált művet egyébként ismeri (objektív ismérv).

A paródia eltávolító sajátossága az, hogy a parodizált művel vitába száll, azzal ellentétes nézetet tükröz. A paródia azzal távolodik el a parodizált műtől, hogy a saját alkotó tevékenység révén önállóságra tesz szert. Ez az a belső távolságtartás, amely a vitatásból, az ellentétes megközelítésből és a paródia önállóságából együtt fakad. Ha ez

²⁷ SZJSZT 13/2003. http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2003_013.pdf, 2015.04.22.

²⁸ SZJSZT 39/2002. http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2002/2002PDF/szjszt_szakv_2002_039.pdf, 2015.04.22.

az ismérv, tehát a parodizáló mű észlelhető önállósága hiányzik, akkor kevés önmagában a parodizált művel való szembenállás. A parodizált mű szerzőjével vagy harmadik személlyel való ellentétes felfogás, tehát az eltávolítás önmagában nem alapozza meg a paródia szabadságát. [...] A paródia egyrészt tehát egy alapjog szerzői jogi gyakorlási módja, másrészt azonban alkalmas lepel az engedélykérés elkerülésére. [...]”²⁹

A német jogban tételes kivétel híján vagy a szabad átdolgozás,³⁰ vagy az idézés³¹ mentén lehet sikeresen biztosítani a paródia szabadságát. Mindkét hivatkozás esetén esetről esetre kell vizsgálni a parodizált mű műminőségét, azt, hogy annak felismertté tétele hogyan (milyen mértékben) történik, megvan-e a vitatkozó, ellentétes hatás célzata, az megvalósul-e a komikus, szatirikus hatás elérése útján. Az idézési szabály alkalmazása nehezebb, mert az idézés joga az idézett műrészlet megváltoztatását nem teszi lehetővé, és megköveteli az idézett mű szerzőjének – az adott felhasználáshoz igazodó – megjelölését is.³²

Az Egyesült Királyság új megoldása a paródiát nevesített, azonban mégis az általános „fair dealing” keretei közé szorított szabad felhasználásként minősítő szabály.³³ Kritikát is kapott, amelynek a célpontja,³⁴ hogy a fair dealing

---

²⁹ http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_016.pdf, 2015.04.22

³⁰ Lásd az UrhG fentebb idézett 24. §-t.

³¹ UrhG § 51. Zitate.

Zulässig ist die Vervielfältigung, Verbreitung und öffentliche Wiedergabe eines veröffentlichten Werkes zum Zweck des Zitats, sofern die Nutzung in ihrem Umfang durch den besonderen Zweck gerechtfertigt ist. Zulässig ist dies insbesondere, wenn 1. einzelne Werke nach der Veröffentlichung in ein selbständiges wissenschaftliches Werk zur Erläuterung des Inhalts aufgenommen werden, 2. Stellen eines Werkes nach der Veröffentlichung in einem selbständigen Sprachwerk angeführt werden, 3. einzelne Stellen eines erschienenen Werkes der Musik in einem selbständigen Werk der Musik angeführt werden. http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/_24.html, 2015.04.10.

³² A részletes elemzést lásd HESS: *i. m.* 136–162.; BECKER: *i. m.* 18–46.

³³ A törvényszöveg: „Caricature, parody or pastiche

30A–(1) Fair dealing with a work for the purposes of caricature, parody or pastiche does not infringe copyright in the work.

(2) To the extent that a term of a contract purports to prevent or restrict the doing of any act which, by virtue of this section, would not infringe copyright, that term is unenforceable.”

Schedule 2, after paragraph 2

“Caricature, parody or pastiche

2A.–(1) Fair dealing with a performance or a recording of a performance for the purposes of caricature, parody or pastiche does not infringe the rights conferred by this Chapter in the performance or recording.

(2) To the extent that a term of a contract purports to prevent or restrict the doing of any act which, by virtue of this paragraph, would not infringe any right conferred by this Chapter, that term is unenforceable.

(3) Expressions used in this paragraph have the same meaning as in section 30A.”. The Copyright and Rights in Performances (Quotation and Parody) Regulations 2014. <http://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2014/978011116029/contents>, 2015.04.01.

nem elsősorban minőségi kritérium, hanem mennyiségi szempontból nem engedi meg egész művek vagy művek lényeges (substantial) részének a paródia célú átvételét. Ez pedig – szemben a kritikus által irányadónak tekintett USA-beli fair use gyakorlattal – az irodalmi műfajtaikon kívül eső egyes alkotások esetében (pl. képzőművészet) akadály lehet a paródia formájában kifejtett kritikának.

Az USA-beli fair use általános kivételre épülő megoldást Mezei idézett művében alaposan elemzi. A fair use teszt³⁵ alapján a paródia védekezés sikere elsősorban attól függ, hogy a parodizáló mű ne váljon helyettesítő terméké, és a parodizált mű felismeréséhez indokolt mértéknél többet abból ne vegyen át.³⁶

4. A véleménynyilvánítás szabadsága és a szerzői jog az Emberi Jogok Európai Egyezményében

A paródia a szerzői joggal alkotmányos védelemben részesülő emberi jogok metszéspontjaiban találkozhat. Az, hogy a paródia a véleménynyilvánítás egyik formája, nem igényel különösebb magyarázatot. Az, hogy a szerzői jog mind a vonatkozó nemzetközi ENSZ-instrumentumok szintjén, mind az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján, mind az Alapjogi Charta szerint³⁷ és a hazai

---

³⁴ „fair dealing will mean that copying a whole work without changing it will not be allowed. For example, it would not be considered »fair« to use an entire musical track on a spoof video. This will mean the market for the original work should be unaffected.” idézi, és kritizálja: ROSATI, ELEONORA: *IP Kat blog*, 2014. július 30. 13 óra 17 perc. http://ipkitten.blogspot.it/2014/03/is-uk-parody-exception-parody-of-parody_29.html, 2015.04.01.

³⁵ „(1) a használat célja és jellege, beleértve, hogy e használat kereskedelmi természetű vagy nonprofit oktatási célú-e;
(2) a szerzői joggal védett mű természete;
(3) a felhasznált résznek a mértéke és lényegessége a szerzői joggal védett műhöz mint egészhez viszonyítva; és
(4) a használatnak a szerzői joggal védett mű potenciális piacára vagy értékére kifejtett hatása”. MEZEI: *i. m.* 28.

³⁶ „A jogszerűség elismerésének fontos feltétele, hogy – a negyedik faktorból kiindulva – a paródia nem célozhatja és ténylegesen nem is eredményezheti a forrásmű helyettesítését, valamint a felhasználó csak a szatira tárgyát képező mű „felidézéséhez” (recall or conjure up) szükséges mértéket veheti át”. Uo. 54. A teszt alkalmazásának nehézségét kiválóan mutatja be a szerző a vezető esetek feldolgozásával, vö. főként az Acuff-Rose ügyvel. Uo. 55–57.

³⁷ Lásd FALUDI GÁBOR: A szerzői jog és iparjogvédelem belső korlátjai. *Jogtudományi Közlöny*, 2006. 7–8. sz. 280–292.

Alaptörvényben is legalább a tulajdon alkotmányos védelmében részesül, szintén tudott.³⁸

Az az Európai Bíróság gyakorlatából nem annyira nyilvánvaló,³⁹ az Alkotmánybíróság gyakorlatában viszont kimutatható,⁴⁰ a szakirodalom pedig erőteljesen hangsúlyozza, hogy a szerzői jog a tudomány és a művészet szabadsága köntösébe burkolt, védelemre érdemes alkotásban kifejezett véleménynyilvánítási jog alkotmányos védőernyője alá is tartozik.⁴¹

Az, hogy az alkotó tevékenység anyagi ösztönzése és az ösztönzés „technikáját” megvalósító szerzői kizárólagos jogok az alkotó módon formába öntött gondolat kifejezés szabadságát is garantálják, az USA Legfelsőbb Bírósága által eldöntött vezető esetekből is kitűnnek.⁴²

---

³⁸ 17/1992. (III. 30.) AB határozat: A vagyoni jogok alkotmányos védelme az Alkotmánynak a tulajdonjogot oltalmazó rendelkezéseiből [...] következik. 1338/B/1992. AB határozat: az alkotmányos tulajdonvédelem kiterjesztése a szabadalmi jogra, és semmi ok nincs arra, hogy e védelemből a szerzői jogot kizárjuk [a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) általános indokolása].

7/1991. (II. 28.) AB határozat: tulajdonhoz való jog is alkotmányos alapjog.

64/1993. (XII. 22.) AB határozat, IV.: „Az alapjogként védett tulajdon tartalmát a mindenkor (alkotmányos) közjogi és magánjogi korlátokkal együtt kell érteni [...]. A másik oldalról viszont, a tulajdon szociális kötöttségei a tulajdonosi autonómia messzemenő korlátozását alkotmányosan lehetővé teszik. Az alkotmányos védelem módját meghatározza a tulajdonnak az a – más alapjogoknál fel nem lelhető – sajátossága, hogy alkotmányosan védett szerepét tekintve általában helyettesíthető.

„Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálandó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése”. {13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [30]–[32]}.

„A szerzői jogok – jelen esetben a szerzők díjazásra való igénye – speciális vagyoni értékű jogoknak minősülnek, és mint ilyenek különleges törvényi védelemben részesülnek”. {3299/2014. (XI. 21.) AB határozat, [44]}

³⁹ Vö.: pl. a szinte összes szóba jöhető alkotmányos alapjogot sorra vevő Laserdisken döntéssel C-479/04. Laserdisken ApS v. Kulturministeriet, amelynek 60–66. bekezdései éppen a tulajdoni alkotmányos védelem alatt álló szerzői jog uniós hatályú jogkimerüléssel való, az InfoSoc Irányelvben rögzített korlátozását állítják szembe a véleménynyilvánítási joggal akként, hogy „A jelen ügyben a tájékoztatás szabadságának állítólagos megsértése igazolható a tulajdonjog körébe tartozó szellemi tulajdonjogok, például a szerzői jog védelmének szükségességére tekintettel.” (66. bekezdés). <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=63876&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=43229>, 2015.04. 03.

⁴⁰ 24/1996. (VI. 25.) AB határozat, 482/B/2002. AB határozat, feldolgozza: Gyenge Anikó, vö. a következő lábjegyzettel.

⁴¹ GYENGE ANIKÓ: *A szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*. Budapest, 2010, HVG-ORAC, 173–177.; a szerzői jog véleményszabadságot erősítő szerepéhez FALUDI: *i. m.* 280–292.

⁴² Harper&Row Publishers v. Nation Enterprises, 471 U. S. 539 (1985). <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=471&invol=539>, 2015.04.03.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) is találkozott már több alkalommal is a véleményszabadság és a szerzői jog konfliktusával. Érdekes felidézni, hogy az Ashby Donald and Others vs. France ügyben⁴³ egyhangúlag azon az állásponton volt a fórum, hogy egy párizsi divatbemutató alkalmából felhasználási szerződés alapján készített fotók engedély nélküli, honlapon történő választhatóan ingyenes vagy ellenérték fejében lehívásra hozzáférhetővé tétele fejében kiszabott büntető szankciók, noha beavatkozást jelentettek a véleménynyilvánítás szabadságába, nem sértették a panaszosok véleménynyilvánítási jogát (EJEE 10. cikk), mert szintén az EJEE-ben szabályozott „tulajdonvédelmen” (Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikk) alapultak, azaz a szerzői jogosultak jogszerű érdekei védelmében álltak, és a szankció alkalmazása nem volt aránytalan.⁴⁴ Az arányosság [nem a proportional, hanem a necessary kifejezést használja az EJEE 10. cikk (2) bekezdés] amiatt volt elsősorban megállapítható, hogy a véleményszabadságot kereskedelmi célú „kommunikációra” használták fel a büntetőszankcióval sújtott fotósok.

A fájlcserehez való jog emberi jogként való felfogását is összevetette már az EJEB a szerzői joggal.⁴⁵ Az elhíresült Pirate Bay-ügy egyik vonulatáról van szó. A Pirate Bay fájlcsereprogramot rendelkezésre bocsátó és ezzel a védett tartalmat hordozó fájlok cseréjét tudatosan támogató személyek ellen a szerzői jogi jogsértése esetére megállapított büntetőszankciókat alkalmaztak Svédországban. E szankciók alkalmazásával szemben fordultak a panaszosok az EJEB-hez. A bíróság megállapította, hogy a fájlcsere (szerzői jogi értelemben szerzői jog által védett tartalom nyilvánosságához közvetítés céljára történő feltöltése, nyilvánosságához közvetítése és letöltése) az EJEE 10. cikk (1) be-

---

Eldred vs. Ashcroft No. 01-618. (2003.) <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/get-case.pl?court=us&vol=000&invol=01-618>, 2015.04.03.

⁴³ 36769/08. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["AshbyDonald"\],"documentcollectionid":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["002-7393"\]](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{), 2015.04.05.

⁴⁴ [...] „Article 10: There had been interference with the applicants’ legally protected right to freedom of expression as they had been convicted of copyright infringement for disseminating or representing intellectual works in breach of the authors’ rights under the Intellectual Property Code as interpreted by the domestic courts. The interference pursued the legitimate aim of protecting the rights of others, namely the authors’ rights of the fashion houses whose creations were featured in the disputed photographs. The photos had been published on the Web site of a company run by the first two applicants, with the aim of selling them or charging a fee to view them. The applicants’ approach had essentially been a commercial one. Although there was no denying the public appeal of fashion in general and designer fashion in particular, it could not be said that the applicants had taken part in a debate on a topic of general interest by simply publishing photographs of fashion shows. The domestic authorities had a particularly wide margin of appreciation in this case considering the aim of the interference and the fact that, as Article 1 of Protocol No. 1 applied to intellectual property, the interference was also aimed at protecting rights safeguarded by the Convention or its Protocols.” (A forrásra lásd az előző lábjegyzetet.)

⁴⁵ Fredrik Neij and Peter Sunde Kolmisoppi v. Sweden, 40397/12. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-117513#{"itemid":\["001-117513"\]](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-117513#{), 2015.04.05.

kezdésében védett véleménynyilvánítási joghoz tartozik, amely nemcsak a vélemény (információ) közléséhez, hanem annak fogadásához való jogot is magában foglalja. A büntető szankciók e jog gyakorlásába való beavatkozást jelentenek.⁴⁶ Ez csak az EJEE 10. cikk (2) bekezdésében foglalt feltételek meglétében lehet jogszerű.⁴⁷ E feltételek fennállnak: A szerzői jogosultak jogait és a jogsértési szankciókat a szerzői jogi törvény tartalmazza, a védett jogok az EJEE által is védett, tehát a tagállamok által is védendő jogok közé tartoznak, és a beavatkozás az adott esetben szükséges is volt. Itt is hangsúlyozta a fórum, hogy a szükségességet (és valójában az abban foglalt arányosságot) esetről esetre kell mérlegelni. Nagyobb szabadságot élveznek a politikai tartalmú, célú vélemények, ezzel szemben a szóban forgó ügyben a kereskedelmi célú szólásszabadságot kell a védett jogokkal összevetni. A tagállamok széles döntési jogkörrel rendelkeznek a szükséges intézkedések törvényi meghatározásában.⁴⁸

Egy, a szerzői jogban szabályozott „különös” személyiségi jog és a véleménynyilvánítási jog sajátos konfliktusa állt a középpontjában annak az oszt-rák ügynek, amelyben már előfordult – legalábbis az egyik különvéleményben

---

⁴⁶ „In the present case, the applicants put in place the means for others to impart and receive information within the meaning of Article 10 of the Convention. The Court considers that the actions taken by the applicants are afforded protection under Article 10 § 1 of the Convention and, consequently, the applicants’ convictions interfered with their right to freedom of expression.” (A forrást lásd az előző lábjegyzetben.)

⁴⁷ [...] „Such interference breaches Article 10 unless it was “prescribed by law”, pursued one or more of the legitimate aims referred to in Article 10 § 2 and was “necessary in a democratic society” to attain such aim or aims”. (A forrást lásd az előző lábjegyzetben.)

A szóban forgó egyezményi rendelkezés releváns része: „E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a *törvényben meghatározott* olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek *szükséges intézkedéseknek* minősülnek egy demokratikus társadalomban [...] *mások jó hírneve vagy jogai védelme* [...] céljából.” 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről 10. cikk 2.

⁴⁸ „Thus, the respondent State had to balance two competing interests which were both protected by the Convention. In such a case, the State benefits from a wide margin of appreciation [...]. In this connection, the Court would also underline that the width of the margin of appreciation afforded to States varies depending on a number of factors, *among which the type of information at issue is of particular importance*. In the present case, although protected by Article 10, the safeguards afforded to the distributed material in respect of which the applicants were convicted cannot reach the same level as that afforded to political expression and debate. It follows that the nature of the information at hand, and the balancing interest mentioned above, both are such as to afford the State a wide margin of appreciation which, when accumulated as in the present case, makes the margin of appreciation particularly wide.” (A forrást lásd a 47. lábjegyzetben.)

– paródia hivatkozás is.⁴⁹ Az ügyben össze kellett mérni a művészet szabadságára alapuló kiállítási jogot a kortárs művészeti kiállításon bemutatott egyik festmény (Otto Mühl: Apokalipszis) útján megvalósított képmáshoz fűződő jogsértéssel. Az osztrák szerzői jogi törvény⁵⁰ rendelkezést tartalmaz arról, hogy tilos a képzőművészeti alkotáson ábrázolt személy személyiségi (képmáshoz fűződő) jogát sértő alkotás kiállítása vagy másként a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele. (Halott személy esetén a törvény kifejezett hozzátartozói hozzájárulást kíván meg.) A kiállított festmény kirívó, polgárpukkasztó módon több azonos nemű, az ábrázolt személlyel azonos szélsőséges pártban levő politikussal és egy ellenkező nemű, híres egyházi személlyel egyszerre folytatott szexuális érintkezés közben ábrázolta a parlamenti képviselői tisztséget betöltő panaszost. A képen, amely úgy készült, hogy az ábrázolt személyek meztelen testét a művész megfestette, míg arcukat nyilvánosan hozzáférhető fényképekről másolta, a panaszos felismerhető volt annak ellenére, hogy szemét fekete csík takarta. A felismerhetőség az után is megmaradt, hogy egy látogató vörös festékekkel leöntötte a képet. A panaszos az említett személyiségi jogára hivatkozva eltiltást és kártérítést kért, amit II. fokozaton és az Osztrák Legfelsőbb Bíróságtól meg is kapott.⁵¹ A bírósági álláspont szerint a személyiségi jog védelme megelőzi a művészet szabadságát, mert a kép nem eltúlzottan kifejezett kritikát fejez ki, nincs alapvető üzenete. Az I. fokú bíróság még úgy ítélte meg, hogy a panaszos és párttársai által a művésszel szemben gyakorolt kritikára adott, a művészet szabadságán alapuló választ adott a mű, azaz a kép a vélemények ütköztetésének eszköze, azért a művészet szabadsága élvez elsőbbséget. (A kép egyébként számos más személyt is hasonlóan ábrázolt, nem csupán a panaszost, és a kiállítás bezárása után a személyiségi jogsértés veszélye már nem áll fenn.) Az EJEB – igaz, kis szótöbbséggel – a művészet, ha úgy tetszik, az alkotó formában történő véleménykifejezés szabadsága javára döntött.

---

⁴⁹ Vereinigung of Bildender Künstler v. Austria (68354/01).

⁵⁰ § 78. (1) Bildnisse von Personen dürfen weder öffentlich ausgestellt noch auf eine andere Art, wodurch sie der Öffentlichkeit zugänglich gemacht werden, verbreitet werden, wenn dadurch berechnigte Interessen des Abgebildeten oder, falls er gestorben ist, ohne die Veröffentlichung gestattet oder angeordnet zu haben, eines nahen Angehörigen verletzt würden.

Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz). <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>, 2015.04.05.

⁵¹ „The painting in the present case was not intended to be a parable or even an exaggerated criticism conveying a basic message.” (A forrást lásd az előző lábjegyzetben.)

5. A Deckmyn-ügy

Az EUB az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK Irányelvet (az ún. InfoSoc Irányelv) értelmezte a Deckmyn-ügyben. Előbb ezért át kell tekinteni a paródia uniós szerzői jogi minősítését. Az InfoSoc Irányelv a szabad felhasználások tekintetében (elvileg) teljes jogharmonizációt irányzott elő azzal, hogy a szabad felhasználás egyetlen kötelező és számos választható esetét felsorolja. A tagállamok által szabadon választható esetek között rendelkezik a paródiáról is.

A paródiát az InfoSoc Irányelv a többszörözési és a nyilvánossághoz közvetítési jog alóli kivételként kezeli, de ennek csak az az oka, hogy egyéb vagyoni jogokról, így az átdolgozás jogáról az InfoSoc Irányelv nem rendelkezik. Ahogy ez fentebb látható volt, a paródia valójában az átdolgozás fogalma alóli, de nevesített szabad felhasználásnak nem tekinthető kivétel. Az 5. cikk (Kivételek és korlátozások) (3) bekezdés k) pontja alapján

„a tagállamok a 2. és a 3. cikkben szabályozott jogok (többszörözés és nyilvánossághoz közvetítés, illetve lehívásra hozzáférhetővé tétel) vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg: [...]

k) karikatúra, paródia vagy utáncat készítésének céljára történő felhasználás;”

A rendelkezés angol nyelvű szövegéből [(k) use for the purpose of caricature, parody or pastiche] és annak fordításából nyilvánvaló, hogy a több hasonló kifejezés közül a paródia magában foglalja a bürleszkké átdolgozást, az ún. travesztiát is, és a magyarázatra szoruló utáncaton (= pastiche) szerzői jogi védelem alá nem tartozó művészi stílus, jelleg utáncatát, és nem szerzői mű másolását (régiesen: „utánképzését”) kell érteni. Azt, hogy mit kell tartalmi értelemben paródiának tekinteni, sem az InfoSoc Irányelv, sem az uniós szerzői jog átfogó kommentárja⁵² nem magyarázza. Az értelmezéshez ezért csupán az InfoSoc Irányelv (31) preambulumbekkezdését lehetett felhasználni, amely szerint: „Megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a jogosultak különböző csoportjainak, valamint a jogosultak és a védelemben részesülő művek és teljesítmények felhasználói csoportjainak jogai és érdekei között. [...]”

Deckmyn úr és a Vrijheidsfonds VZW nonprofit egyesület, az alapügy alpe-resei a flamand nacionalista párt (Vlaams Belang) támogatói akképpen, hogy J. Deckmyn a Vlaams Belang tagja, míg a Vrijheidsfonds az alapszabálya értelmében haszonszerzési cél nélkül e politikai pártot támogatja. Gent városának 2011. január 9-i, az újév alkalmából tartott ünnepségén olyan képes naptárt osztogatott Deckmyn úr a részt vevők között ingyenesen, amelynek címlapja egy 1991-ben megjelent képregény [W. Vandersteen: a Suske en

---

⁵² WALTER, MICHEL M. – LEWINSKI, SILKE VON: *European Copyright Law. A commentary.* Oxford, 2010, Oxford University Press, 11.5.67., 1055.

Wiske (magyarul Bob és Bobette)] „De Wilde Weldoener” (A vad jötevő) című rajzot tartalmazó címlapját használta fel a rajz elemeinek az átvételével.

Az alapügy felperesei a rajzművész örökösei és a szóban forgó alkotással kapcsolatos jogokat kezelő szervezetek⁵³ voltak.

A belga szerzői jogi törvény tartalmaz paródia kivételt.⁵⁴

A felperesi rajz a képregényfüzet egyik, helikopterhez hasonló módon repülő főszereplőjét fehér tunikába öltözve ábrázolja, amint pénzürméket szór az azokat összegyűjteni próbáló embereknek. A pénzszerzés tumultust, balesetet okoz. A kifogásolt naptár címlapon e főszereplő arca helyébe Gent város polgármesterének arcát helyezték, a fehér tunikán a belga nemzeti színeket tartalmazó övet helyeztek el, a pénzürméket összegyűjtő embereket részben lefátyolozott, részben színes bőrű, egyértelműen bevándorlókra emlékeztető személyekkel helyettesítették.

Az állítólagos paródián elhelyezték az eredeti rajz szerzőjének nevét is. A következő oldalakon látható mind az eredeti rajz, mind az állítólagos paródia. A felperesek szerzői jogsértés miatt indítottak pert, az alperesek paródia védekezést terjesztettek elő.

A felperesek a hagyományos (ebben az írásban részletesen kifejtett) paródiáismérveket hiányolták: a paródiának

„kritikus felhasználási céllal kell rendelkeznie, eredetinek (szerzői műnek) kell lennie, humoros célzatúnak kell lennie, az eredeti mű kifigurázásának szándéka kell, hogy vezesse, és nem veheti át ez utóbbi műnek a paródia megvalósításához feltétlenül szükségesnél nagyobb számú formai elemét”.

A felperesek azt is sérelmezték, hogy az állítólagos paródia „hátrányos megkülönböztetést sugalló üzenetet közvetít, mivel az eredeti műben előforduló szereplőket, akik összegyűjtötték a szétszórt érméket, az állítólagos paródián lefátyolozott, színes bőrű személyekkel helyettesítették.”⁵⁵

Az Európai Bíróságnak a paródia ismérvek köréből az alábbi kérdésekre kellett válaszolnia. A paródiának

- eredeti, sajátos jellegről (eredetiség) kell-e tanúskodnia,
- akként, hogy a paródia ésszerűen ne legyen az eredeti mű szerzőjének tulajdonítható,
- szórakoztatásra vagy kigúnyolásra kell-e irányulnia, függetlenül attól, hogy az ennek során adott esetben kinyilvánított kritika az eredeti művet vagy valamely más dolgot vagy személyt érinti-e,
- meg kell-e jelölnie a parodizált mű forrását,

---

⁵³ A Vrijheidsfonds VZW és Helena Vandersteen, Christiane Vandersteen, Liliana Vandersteen, Isabelle Vandersteen, Rita Dupont, az Amoras II CVOH, a WPG Uitgevers België.

⁵⁴ A szerzői jogról és a szomszédos jogokról szóló 1994. június 30-i törvény (Belgisch Staatsblad, 1994. július 27., 19297.) 22. cikkének (1) bekezdése előírja: „Ha valamely művet engedélyezett módon nyilvánosságra hoztak, a szerző nem tiltakozhat [...] 6. a jó erkölcs követelményeivel összhangban készített karikatúra, paródia vagy utáncat ellen;” (a Deckmyn-ügyben hozott döntés 6. bekezdése).

⁵⁵ Deckmyn-ügy 12. bekezdés.

W. VANDERSTEEN

SUSKE EN WISKE

DE WILDE WELDOENER

DE WILDE WELDOENER

De
Wilde
Weldoener

- valamint meg kell-e felelnie valamely műnek további feltételeknek vagy ismérveknek is ahhoz, hogy paródiának lehessen tekinteni?⁵⁶

Az Európai Bíróság – immár megszokott módon (lásd az üres hordozó ügyben hozott Padawan-ítélet, C-467/08) – abból indult ki, hogy a paródia mint másodlagos jogforrásban jogharmonizációs céllal bevezetett fogalom az uniós jog egységes értelmezést igénylő fogalma.

Ez meglehetősen furcsa, mit ne mondjunk, a kívülálló számára elég nehezen érthető álláspont. Mivel a paródia kivételét nem kötelező bevezetni, ezért az egységesség nyilván csak azokban az államokban követelhető meg, amelyek a paródia kivételét bevezették. Erről az az EUB álláspontja, hogy

„Ezt az értelmezést (egységesség – F. G.) nem kérdőjelezi meg az InfoSoc Irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontjában szereplő kivétel fakultatív jellege. Egy olyan értelmezés ugyanis, amely szerint azok a tagállamok, amelyek e kivételt bevezették, annak paramétereit szabadon és harmonizációt nélkülöző módon, tagállamonként eltérően határozhatják meg, ellentétes lenne az említett irányelv céljával.”⁵⁷

Ugyanílyen következtetésre jut a főtanácsnok is, de sokkal óvatosabban. Az előzetes megjegyzései utalnak arra, hogy az ügy lényege nem a vagyoni jogok alól kivételt jelentő szabad felhasználás, hanem a szerzői személyhez fűződő jogok esetleges sérelme és az EJEE viszonya a szerzői joghoz. Emellett teret engedne a tagállami értelmezéseknek is.⁵⁸

Az ügy érdemében az EUB – követve a főtanácsnokot – abból indult ki, hogy az uniós irányelvi szabályból csak annyi következik, hogy a „paródia” kifejezésnek az általános nyelvhasználatban elfogadott jelentést kell tulajdonítani. Azaz: „a paródia lényeges jellemzője egyrészt egy létező mű felidézése, bemutatva ugyanakkor az e műtől való érzékelhető eltéréseket, másrészt a humor vagy gúny kifejezése”.⁵⁹ Ez pedig annyit jelent, hogy a paródia nem rendelkezik olyan követelményekkel, mint

- eredeti, sajátos jelleg = műminőség,
- a paródia megkülönböztetősége a parodizált műtől érzékelhető (egyéni-eredeti) eltérések útján,
- a parodizált mű szerzőjétől eltérő személynek tulajdonítható minőség,
- az eredeti műre irányulás,
- az eredeti művel, alkotójával vagy valamely, a mű szellemiségével vitatkozó, azt kritizáló jelleg,

⁵⁶ Deckmyn-ügy 13. bekezdés.

⁵⁷ Deckmyn-ügy 16. bekezdés.

⁵⁸ Deckmyn-ügy főtanácsnoki vélemény 27–31. – a kérdésekben nem szereplő lényegről és 35–39. bekezdések az egységes fogalomról. A 38. bekezdés adná meg a tagállami értelmezés szabadságát annak ellenére, hogy egységes uniós jogi fogalomról van szó. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd870322ffeb1544fe93b497817c661ea0.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuQa3b0?text=&docid=152656&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=554874>, 2015.05.02.

⁵⁹ Deckmyn-ügy 20., főtanácsnoki vélemény 45. bekezdések.

- az átvétel szükséges minimumra korlátozása,
- az eredeti mű forrásának megjelölése.⁶⁰

Az EUB nem követte mindenben a főtanácsnoki véleményt, amely sokkal alaposabb. Először is nem hagy kétséget afelől, hogy a paródiának magának is műnek kell lennie. Sőt, e minőség meglétének vizsgálatára buzdítja a tagállami bíróságokat.⁶¹

Másfelől a főtanácsnok jelentős teret szentel az EJEE véleményszabadságot biztosító szabályának, és annak, hogy a jelen ügyben a szerzői jog alapjogi gyökerei és a véleményszabadság ütközéséről van szó. Arra biztatja a tagállami bíróságokat, hogy e konfliktust mérlegeljék esetről esetre, és sugallja, hogy a diszkriminációt, rasszizmust sugalló üzenetet közvetítő „paródiához” való jogot nem kell elismerni.⁶²

Az EUB e problémának, ami az ügy lényegét jelenti, ennyit tud szentelni:

„Vandersteen és társai álláspontja szerint, mivel az eredeti műben előforduló szereplőket, akik összegyűjtötték a szétszórt érméket, az alapügyben szóban forgó rajzon lefátyolozott, színes bőrű személyekkel helyettesítették, e rajz hátrányos megkülönböztetést sugalló üzenetet közvetít, amely a védelem alatt álló művet ilyen üzenettel hozza kapcsolatba. Ha valóban ez az eset áll fenn, aminek értékelése a kérdést előterjesztő bíróság feladata, emlékeztetni kell a faj, szín és etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének fontosságára, amint ezt az elvet a [...] 2000/43/EK tanácsi irányelv pontosítja, és többek között megerősítették az Európai Unió Alapjogi Chartája 21. cikkének (1) bekezdésében. Márpedig ilyen körülmények között a 2001/29 irányelv 2. és 3. cikkében említett jogosultaknak, mint amilyen Vandersteen és társai, főszabály szerint jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a védelem alatt álló művet ne lehessen ilyen üzenettel kapcsolatba hozni.”⁶³

A csapdából, amibe az EUB került, nehéz kimászni. Az uniós szerzői jogi jogharmonizáció a személyhez fűződő jogok harmonizációjára nem terjed ki. Az okok taglalása meghaladja ennek az írásnak a kereteit, a lényeg az, hogy a szerzői jog történeti eredetű gazdasági-filozófiai megközelítésének különbségei miatt egy ilyen harmonizáció nemigen lenne sikeres. Az erős személyiségi jogi védelem meggyengülne, amit az érintett tagállamok olyan veszteségnek tekintenének joggal, amit nem vennének tudomásul. Azok a tagállamok pedig, melyekben a személyhez fűződő jogok csak a szerzői jogi öltözet kiegészítői, mert azokról le lehet mondani, sőt érvényesítésük is opt-in rendszerű, abba nem mennének bele, hogy a személyhez fűződő jogok nagyobb súlyt kapjanak.⁶⁴

⁶⁰ Deckmyn-ügy rendelkező rész 2. bekezdés nyomán.

⁶¹ Deckmyn-ügy főtanácsnoki vélemény 2. végkövetkeztetés, 49., 51., 55. bekezdések.

⁶² Deckmyn-ügy főtanácsnoki vélemény 70–88. bekezdések, különösen 85. bekezdés második mondata: „Mindazonáltal nem kell paródiaként elfogadni, és a mű azon szerzői, akiknek segítségével a paródia megvalósul, jogosultak ily módon érvényesíteni az eredeti mű azon torzulásait, amelyek alakilag vagy tartalmilag, a társadalom legmélyebb meggyőződésével gyökeresen ellentétes üzenetet közvetítenek, és amely meggyőződésekre végeredményben az európai közös tér épül és valójában létezik.”

⁶³ Deckmyn-ügy 29–31. bekezdések.

⁶⁴ WALTER–LEWINSKI: *i. m.* 16.022–16.023, 16.065, 1472–1474. oldalak, különösen 1473. oldal utolsó bekezdése.

Az EJEE-re az EUB nemigen hivatkozhat. Olyan véleményt alakított ki ugyanis, hogy az EU nem csatlakozhat az EJEE-hez, mert az nem egyeztethető össze az uniós joggal.⁶⁵ Egész egyszerűen arról van szó, hogy az EUB-nak nem fűlik a foga ahhoz, hogy elismerje, hogy az EJEB határozatai kötelezők az EUB-ra. Ez következne ugyanis abból, ha az EU csatlakozna az EJEE-hez, amit egyébként a Lisszaboni Szerződés előíranyoz.

Ilyenformán az EUB, noha kétségkívül felismerte, hogy a Deckmyn-ügynek az az egyik lényegi eleme, hogy a vagyoni jog alóli kivétel (ha azt olyan szegényesen leszűkítik, ahogy az EUB tette) megvalósíthatja a szerzői személyiségi jog, mégpedig elsősorban az integritási jog sérelmét, ezt nem mondhatja ki. Helyette kerülő úton kell előrangatni az InfoSoc Irányelv jogosulti-felhasználói érdekegyensúlyára és az általános emberi jogokra utaló preambulumbekendéseit (3., és 31. preambulumbekendések), és a tagállami bíróságot kell az egyensúly keresésére biztatni. Ez a befejezetlenség persze köszönhető az előzetes döntéshozatali rendszer ügyben való érdemi döntéstől eltávolított, uniós aktust értelmező funkciójának is.

Van a Deckmyn-ügynek egy másik, megjegyzést érdemlő eleme is. A paródia fogalom olyan leszűkítése, amely szerint nem feltétlenül szükséges, hogy

- a paródia maga is mű legyen,
- az eredetitol távolságtartó, de mégis a műre/szerzőre/a mű eszmei tartalmára irányuló kritikát fejtsen ki,
- csak annyit vegyen át a parodizált műből, amennyi feltétlenül szükséges a paródia célpontja felismeréséhez,

oda vezethet, hogy a paródia kivételt átültető EU-tagállamokban „fű alatt” szabad felhasználássá minősülhet minden viccesnek szánt, más művet bárhogyan és bármely mértékben átvevő felhasználói tartalom (a továbbiakban: UGC=User Generated Content), amely a közösségi oldalakon és a videomegosztókon naponta milliószámra válik elérhetővé.

Ez pedig két szempontból helytelen. Egyrészt a paródia kivétel fakultatív jellege miatt a UGC csak a kivételt átültető tagállamokban válhat így kivétellé, más tagállamokban nem. Ugyanakkor a UGC a világháló határt nem ismerő jellege miatt bárhol elérhető. Ez enyhén szólva is fokozza részben a szabad felhasználások különbségei miatt amúgy is nehezen kezelhető nehézségeket.

Másrészt a UGC-t nem így, nem mellékkérdésként kell kezelni. A kezelés módjára az alábbi összefoglalóban teszünk – tudottan hiábavaló – javaslatot.

---

⁶⁵ „The draft Agreement on the accession of the EU to the ECHR is not compatible with the EU law”. (Opinion 2/13) <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-12/cp140180en.pdf>, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62013CU0002>, 2015.05.03.

6. Összefoglalás

Nem gondoljuk, hogy a paródia kivételét a fent megrajzolt háttér előtt a szerzői jogi törvénybe kellene foglalni.⁶⁶

Az sem sürgeti egy ilyen kivétel bevezetését, hogy a „leginkább valódi” szerzői jogi paródia nem éri el az átdolgozás szintjét, mert csak olyan csekély mértékben merít a parodizált műből, hogy arra a közönség ráismerjen. Így a merítés sem többszörözésnek, sem átdolgozásnak nem minősül, tehát nem felhasználás, vagy, ha a parodizáló mű átvesz egy indokolt terjedelmű részt a parodizált műből, belefér az idézés mint a legtipikusabb szabad felhasználás kereteibe.⁶⁷ A paródiák egy része pedig stílusparódia,⁶⁸ amely konkrét műhöz nem köthető, itt végképp nem vetődik fel szerzői jogi kérdés.

Az uniós szerzői jog további harmonizációját vizsgáló⁶⁹ vagy éppen egységesítését célul tűző tanulmányok, tervezetek⁷⁰ persze a szabad felhasználások

---

⁶⁶ A német szerzői jogi törvény alapján is levezethető a paródia szabadsága, ahogy azt fentebb illusztráltuk is. Vö.: SZILÁGYI EMESE: Az InfoSoc Irányelv magyar jogharmonizációs kérdései a német példa tükrében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2003. 1. sz. 3.3.2. fejezet utolsó bekezdés, német Urhg: § 24. Freie Benutzung.

(1) Ein selbständiges Werk, das in freier Benutzung des Werkes eines anderen geschaffen worden ist, darf ohne Zustimmung des Urhebers des benutzten Werkes veröffentlicht und verwertet werden. <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/urhg/gesamt.pdf>, 2015.04.06.

⁶⁷ Szjt. 34. § (1) bekezdés. Mezei ezen az utóbbi véleményen van, azt a mindig csak ügyenként megítélhető helyzetet – ésszerűen a „to be on the safe side” elvet követve – nem említi, amikor az egyéb feltételeknek megfelelő paródia idézés nélkül az átdolgozás szintjét el nem érve idézi fel a parodizált művet. Vö.: MEZEI: *i. m.* 45. 120. lábjegyzete.

⁶⁸ Gondoljunk itt például Hofi Géza híres Louis Armstrong-paródiájára. A szerző őszinte sajnálatára a videóhoz vezető hiperhivatkozást itt azért nem tud elhelyezni, mert a lehető legnagyobb a valószínűsége annak, hogy csak jogsértő forrásból feltöltött videó érhető el a világhálón. Az elől a kérdés elől pedig az Európai Bíróság eddig kitért, hogy sérti-e a szerzői jogosult nyilvánosságához közvetítési jogát egy jogsértő módon nyilvánosságához közvetített műhöz vezető mély hiperhivatkozás létesítése.

⁶⁹ „Caricatures and other forms of derivative uses under Article 5 (3) (k) EUCD are expressly permitted under statutory law in Belgium, France, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Poland and Spain. Caricatures and other forms of derivative uses under Article 5 (3) (k) EUCD are expressly permitted under statutory law in Belgium, France, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Poland and Spain. Other member states take different approaches. The Nordic countries consider transformative uses, in general, as a creation of a new work for which consent by the right holder is not required. The Copyright Acts in Austria, Germany and Portugal contain a general ‘free use’ clause that is not restricted to the uses mentioned in Article 5 (3) (k). In Germany, for instance, the ‘free use’ clause does not exempt certain uses but reflects a general principle in that certain derivative or transformative works will not infringe. In this respect, the free use clause represents not a limitation but reiterates a general principle. The general

egységesítését is sürgetik. Mivel a paródia az uniós szerzői jogban ajánlott szabad felhasználási menübe tartozik, nyilvánvaló, hogy az egységesítési szemléletet képviselők szerint jót tenne az egységes piac jogi környezetének, ha azonosan ítélnék meg a paródiát minden tagállamban. Ezzel párhuzamosan a szabad felhasználások gazdaságtanára épülő, az Európai Bizottság szerzői jogi felülvizsgálat céljára megrendelt tanulmányából az tűnik ki, hogy a szabad felhasználások körét általában nem tanácsos bővíteni.⁷¹

Ugyanakkor be kell látni, hogy a tömeges UGC szerzői művek és védett teljesítmények sem egyedileg, sem közös jogkezelés útján nem engedélyezhető többszörözésével, nyilvánosságához közvetítésével és átdolgozásával jár. Ebből az következik, hogy nevesített és egységes (legalább az EU szintjén egységes) szabad felhasználássá kellene minősíteni. A tömegesség ugyanakkor a UGC tárgyává tett mű, teljesítmény rendes felhasználását károsítja, és nehezen kezelhető a UGC különleges (kivételes) esetként. Ezért a szabad felhasználást – a magáncélú másoláshoz hasonlóan – kötelező közös jogkezelés útján érvényesíthető díjigénnyel⁷² lenne szükséges ellentételezni. A díjigény kötelezettjei a UGC-ből közvetetten bevételt szerző szolgáltatók lehetnének. A díjak külön-

---

requirement is that a certain distance to the original must be kept, in the sense that the protected expression in the original work used in a derivative work has been used as inspiration only. In Italy, the scope of the limitation seems to be less permissive in that caricatures etc. must comply with the requirements of the quotation exception. Certainly the least permissive jurisdictions as regards the use of works for caricature purposes are the common law copyright systems. In both Ireland and the UK, caricature and parody is not as such recognised as a free or derivative use. In some cases, the fair dealing defence for purposes of criticism or review and/or reporting current events may apply, though this is subject to the general restrictions under these defences.” Még az angol szerzői jogi törvény 2014-ben hatályba lépett módosítása előttről származó, az Európai Bizottság megrendelésére készült tanulmány WESTKAMP, GUIDO: *The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States*, 2007, Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Centre for Commercial Law Studies Queen Mary, University of London, http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/infosoc-study-annex_en.pdf, 2015.04.06.

⁷⁰ The Wittem Project-European copyright code Art 5.2. (1) e. http://www.copyright-code.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf, 2015.04.07.

⁷¹ „In our framework, social costs of exceptions predominantly manifest themselves in the form of reduced incentives for creative work and in the form of reduced incentives of the rightholders and distributors to provide access to existing and new work efficiently. Moreover, exceptions may stall the development of future efficient markets which technological advances may soon enable. Clearly, besides the potential benefits, the policy maker will have to consider the likelihood and the economic significance of these costs in the assessment of new exceptions.” LANGUS, GREGOR – NEVEN, DAMIEN – SHIER, GARETH: *Assessing the economic impacts of adapting certain limitations and exceptions to copyright and related rights in the EU*, October 2013, Charles River Associates, 279. bekezdés. http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/131001-study_en.pdf, 2015.04.06.

⁷² Vö.: HANDKE, CHRISTIAN – QUINTAIS, JOÃO PEDRO – BODO BALAZS: *The Economics of Copyright Compensation Systems for Digital Use*. Preliminary version, 14th July 2013. Paper presented at the SERCI Annual Congress 2013, Paris, 8th and 9th July 2013. <http://www.serici.org/2013/Handke.pdf>, 2015.04.07.

bőző jogosulti csoportok közötti szétosztását – eltérő megállapodás híján – jogszabályban kellene meghatározni, és a konkrét, átlátható felosztásnak pedig vagy a jogszerűen lehvására hozzáférhetővé tett védett tartalom felhasználása fejében beszedett és felosztott jogdíj arányait kellene követnie, vagy azt célzott UGC-felmérések eredményeire kellene alapozni. A személyhez fűződő jogok gyakorlását a kivétel nem érintené. Látható a Deckmyn-ügyből, hogy másfajta megoldás nem képzelhető el. A szerzőt (az alkotó embert) megilleti az a jog, hogy diszkriminatív üzenetté alakított vagy egyébként a becsületét, jóhírnevét sértő, művét eltorzító UGC ellen felléphessen. E fellépés kereteit adhatja egy jól működő, gyors értesítésválasztási eljárás is, ha az eltávolításnak széles, valamennyi szolgáltatóra kiterjedhet a hatálya.

Felhasznált irodalom

- A brit jogalkotást megelőző hatástanulmány: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140603093549/http://www.ipo.gov.uk/consult-ia-bis1057.pdf>, 2015.04.28.
- BECKER, SÖNKE: *Parodie und Kommerz* C. F. Heidelberg, 2004, Müller Verlag.
- ERICKSON, KRIS – KRETSCHMER, MARTIN – MENDIS, DINUSHA: *Copyright and the Economic Effects of Parody: An Empirical Study of Music Videos on the YouTube Platform and an Assessment of the Regulatory Options Parody and Pastiche*. Study III. 2013, Intellectual Property Office. **Hiba! A hiperhivatkozás érvénytelen.**
http://www.government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/309903/ipresearch-parody-report3-150313.pdf, 2015.04.01.
- FALUDI GÁBOR: A szerzői jog és iparjogvédelem belső korlátjai. *Jogtudományi Közlöny*, 2006. 7–8. sz. 280–292.
- Gowers Review*. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228849/0118404830.pdf, 2015.04.01.
- GYENGE ANIKÓ: *A szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*. Budapest, 2010, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- GYERTYÁNFY PÉTER szerk.: *A szerzői jogi törvény Nagykommentárja – elektronikus változat*. Budapest, 2014, Wolters Kluwer.
- HANDKE, CHRISTIAN – QUINTAIS, JOÃO PEDRO – BODO BALAZS: *The Economics of Copyright Compensation Systems for Digital Use*. Preliminary version, 14th July 2013. Paper presented at the SERCI Annual Congress 2013, Paris, 8th and 9th July 2013. <http://www.serci.org/2013/Handke.pdf>, 2015.04.07.
- HESS, GANGOLF: *Urheberrechtsprobleme der Parodie UFITA Schriftenreihe 104*. Baden-Baden, 1993, Nomos Verlagsgesellschaft.
- LANGUS, GREGOR – NEVEN, DAMIEN – SHIER, GARETH: *Assessing the economic impacts of adapting certain limitations and exceptions to copyright and*

- related rights in the EU*. October 2013, Charles River Associates, 279. bekezdés. http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/131001-study_en.pdf, 2015.04.06.
- LENKOVICS BARNABÁS – SZÉKELY LÁSZLÓ szerk.: *Az SZJSZT szakvéleményeinek gyűjteménye*. II. Budapest, 1991, Artisjus – Eötvös Kiadó.
- MEZEI PÉTER: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2008. 6. sz. 26–68. <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200812-pdf/02-mezei.pdf>, 2015.04.08.
- STUHLERT, SABINE: *Die Behandlung der Parodie im Urheberrecht*. München, 2002, Verlag C. H. Beck, Band 84. 5–111.
- SZILÁGYI EMESE: Az InfoSoc irányelv magyar jogharmonizációs kérdései a német példa tükrében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2003. 1. sz. oldalszám nélkül. <http://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200302/05-szilagyiemese.html>, 2015.04.06.
- The Hargreaves Report*. <https://www.gov.uk/government/publications/digital-opportunity-review-of-intellectual-property-and-growth>, 2015.04.01.
- The Wittem Project – European copyright code. http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf, 2015.04.07.
- WALTER, MICHEL M. – LEWINSKI, SILKE VON: *European Copyright Law. A commentary*. Oxford, 2010, Oxford University Press.

Felhasznált jogszabályok

1969. évi III. törvény a szerzői jogról.
1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdéseiben történő összehangolásáról.
- A szerzői jogról és a szomszédos jogokról szóló 1994. június 30-i (belga) törvény (Belgisch Staatsblad, 1994. július 27.).
- Német szerzői jogi törvény. <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/index.html>, 2015.04.10.
- Osztrák szerzői jogi törvény. Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz). <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>, 2015.04.05.
- The Copyright and Rights in Performances (Quotation and Parody) Regulations 2014. <http://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2014/9780111116029/contents>, 2015.04.01.
- TRIPS-megállapodás. https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm0_e.htm, 2015.04.10.

Felhasznált döntések

Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága

7/1991. (II. 28.) AB határozat.
17/1992. (III. 30.) AB határozat.
64/1993. (XII. 22.) AB határozat.
24/1996. (VI. 25.) AB határozat.
482/B/2002. AB határozat.
13/2013. (VI. 17.) AB határozat.
3299/2014. (XI. 21.) AB határozat.

Emberi Jogok Európai Bírósága

Ashby Donald and Others vs. France, 36769/08. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{„fulltext”:\[„AshbyDonald”\],”documentcollectionid2”:\[„GRANDCHAMBER”,”CHAMBER”\],”itemid”:\[„002-7393”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{„fulltext”:[„AshbyDonald”],”documentcollectionid2”:[„GRANDCHAMBER”,”CHAMBER”],”itemid”:[„002-7393”]), 2015.04.05.
Fredrik Neij and Peter Sunde Kolmisoppi v. Sweden, 40397/12. **Hiba! A hiperhivatkozás érvénytelen..**
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-117513#{„itemid”:\[„001-117513”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-117513#{„itemid”:[„001-117513”]), 2015.04.05.
Vereinigung of Bildender Künstler v. Austria (68354/01). [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{„languageisocode”:\[„ENG”\],”appno”:\[„68354/01”\],”documentcollectionid2”:\[„CHAMBER”\],”itemid”:\[„001-79213”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{„languageisocode”:[„ENG”],”appno”:[„68354/01”],”documentcollectionid2”:[„CHAMBER”],”itemid”:[„001-79213”]), 2015.04.05.

Európai Bíróság

C-479/04. Laserdisken ApS v. Kulturministeriet. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=63876&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=43229>, 2015.04.03.
C-201/13. Johan Deckmyn, a Vrijheidsfonds VZW v Helena Vandersteen, Christiane Vandersteen, Liliana Vandersteen, Isabelle Vandersteen, Rita Dupont, Amoras II CVOH, WPG Uitgevers België. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dd0b18c3a631>

bf43d09ded9fe3e4627b9c.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPc3j0?text=&docid=157281&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=41285, 2015.04.01.

C-201/13 Deckmyn ügy főtanácsnoki vélemény. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dd870322ffeb1544fe93b497817c661ea0.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuQa3b0?text=&docid=152656&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=554874>, 2015.04.01.

USA Legfelsőbb Bírósága

Harper&Row Publishers v. Nation Enterprises, 471 U.S. 539 (1985). <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=471&invol=539>, 2015.04.03.

Eldred vs. Ashcroft No. 01-618. (2003.). <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=01-618>, 2015.04.03.

Magyar bírósági határozatok

BH1990. 204.

BH1994. 127.

LB-H-PJ-2008-125.

FIT-H-PJ-2007-164.

SZIT-H-PJ-2008-41.

FIT-H-BJ-2012-331.

A Szerzői Jogi Szakértői Testület véleményei

2.P. 24.680/1969.

SZJSZT 13/2003. http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2003_013.pdf, 2015.04.22.

SZJSZT 39/2002. http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2002/2002PDF/szjszt_szakv_2002_039.pdf, 2015.04. 22.

SZJSZT 16/2008. http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2008_016.pdf, 2015.04.22.